

Juridiska institutionen
HANDELSHÖGSKOLAN VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Ylli Alija

**Aktiebolagets rättskapacitet
och parthabilitet
före och efter upplösningen**

Tillämpade studier
20 poäng - vt 2006

Handledare: Professor Rolf Dotevall
Ämnesområde: Associationsrätt

Innehållsförteckning

Förkortningar	4
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problemställning	7
1.3 Syfte, avgränsning och material	8
1.4 Disposition	8
2. Aktiebolagets rättskapacitet före och efter registreringen	10
2.1 Aktiebolagets rättskapacitet före registreringen	10
2.2 Aktiebolagets rättskapacitet efter registreringen	11
2.3 Rättspraxis angående ansvaret före aktiebolagets registrering	11
3. Aktiebolagets rättskapacitet under upplösningen	13
3.1 Allmänt	13
3.2 Aktiebolagets rättskapacitet under fusion	13
3.3 Aktiebolaget under likvidation	14
3.3.1 Frivillig likvidation	14
3.3.2 Tvångslikvidation	14
3.3.2.1 Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist mm	15
3.3.2.2 Tvångslikvidation på grund av maktmissbruk	16
3.3.3 Aktiebolagets rättskapacitet under likvidation	17
3.4 Aktiebolagets rättskapacitet under konkurs	18
3.4.1 Processer inledda före konkursutbrottet	19
3.4.1.1 Rättspraxis kring konkursboets rätt att inträda i rättegång	20
3.4.2 Processer inledda efter konkursutbrottet	21
3.4.2.1 Rättspraxis kring konkursförvaltarens avståendeförklaring	22

4. Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösningen	24
4.1 Allmänt	24
4.2 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom fusion	24
4.3 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom likvidation	25
4.3.1 Rättspraxis kring aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom likvidation	26
4.4 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom konkurs	27
4.4.1 Underskottskonkurs	27
4.4.1.1 Klander av konkursförvaltarens slutredovisning mm	29
4.4.2 Överskottskonkurs	31
5. Sammanfattning och avslutande diskussioner	33
6. Litteratur- och källförteckning	37

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (2005:551)
HD	Högsta domstolen
HR	Hovrätten
KonkL	Konkurslagen
NJA	Nytt juridisk arkiv
Prop	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RegR	Regeringsrätt(en)
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
TR	Tingsrätten
VD	Verkställande direktör

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Ett aktiebolag kan bildas av en eller flera stiftare¹ som upprättar en stiftelseurkund och ett förslag till bolagsordning. Stiftelseurkunden innehåller villkoren för bolagets bildande medan bolagsordningen ställer upp villkoren och ramarna för bolagets verksamhet. Efter det att stiftelseurkunden färdigställs, dagtecknas och undertecknas ska bolaget anmälas för registrering hos registreringsmyndigheten, Bolagsverket. Det som kännetecknar ett aktiebolag är det att aktiebolaget driver verksamheten utan att aktieägarna blir personligt ansvariga för bolagets förpliktelser. Men detta medför att borgenärerna är beroende av aktiebolagets tillgångar för att få betalt för sina fordringar. För att aktiebolaget ska ha tillgångar som svarar mot bolagets förpliktelser finns det i aktiebolagslagen regler enligt vilka ställs ett krav att aktiebolaget ska ha ett visst aktiekapital.² Verksamhet som aktiebolaget driver kan vara av olika slag och verksamhetsföremålet ska anges i bolagsordningen och vara bestämt till sin art.

Aktiebolaget som juridisk person har av rättsordningen tillerkänts rättskapacitet d.v.s. möjligheten att förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter. Det finns olika alternativ att välja för att avgöra uppkomsten av rättskapacitet t.ex. genom att låta avtalet för aktiebolagets bildande eller registreringen vara avgörande.³ Det är i och med registreringen hos registreringsmyndigheten som ett aktiebolag blir en juridisk person. Innan registreringen kan aktiebolaget inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter⁴ och inte heller uppträda som part inför en domstol eller annan myndighet eller föra talan mot tredje man s.k. partshabilitet. Aktiebolaget vinner full rättskapacitet och därmed partshabilitet efter registreringen i aktiebolagsregistret.

Om någon person inom aktiebolaget företar en rättshandling i bolagets namn innan det att aktiebolaget registreras så är han personligen ansvarig för förpliktelsen och inte bolaget. Efter registreringen övergår förpliktelsen på aktiebolaget antingen om det följer av

¹ Enligt ABL (SFS 2005:551) 2 kap 1 § ska en stiftare vara en fysisk person, svensk juridisk person eller en juridisk person som har bildats enligt lagstiftningen i en stat inom EES och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sitt huvudsakliga verksamhetsområde inom detta område. Enligt ABL 2 kap 2 § ställs ett krav att fysiska personer som ska fungera som stiftare inte får vara underåriga eller ha förvaltare och inte heller får vara i konkurs.

² ABL 1 kap 4 §, 5 § och 14 §.

³ *Carl Hellner*, *Bolagens rättsliga ställning*, s 33.

⁴ ABL 2kap 25 §.

stiftelseurkunden eller om förpliktelsen uppkommer efter det att aktiebolaget bildas⁵. Det är i och med registreringen som aktiebolaget blir en juridisk person och kan förvärva och äga egendom och skuldsätta sig tills bolaget blir upplöst.⁶

Det är på sin plats att kortfattad säga några ord om aktiebolagets upphörande och dess rättskapacitet och partsbehörighet efter upplösning. Upplösningen av ett aktiebolag sker i princip på fyra olika sätt; genom fusion, delning (fission), konkurs och likvidation. Vid fusion övertas samtliga bolagets tillgångar (överlåtande aktiebolaget) och skulder av ett annat bolag (övertagande aktiebolaget) och det förutsätts att styrelserna i respektive bolag är ense om fusionen. Därmed finns det fortfarande, även efter upplösningen, ett rättssubjekt till vilket man kan hänföra bolagets rättigheter och skyldigheter. Likaså anses vara fallet under fission under vilket övertas tillgångarna och skulderna av ett eller flera andra bolag och därvid låta det överlåtande bolaget upplösas genom likvidation. Andra former av fission är genom att föra över en del av bolagets inkrån till ett annat bolag. Under likvidation är bolaget fortfarande ett rättssubjekt vilket innebär att det kan åta sig skyldigheter/förpliktelse och vara part inför domstol och andra myndigheter. Medan under konkurs så saknar bolaget rättskapacitet och partsbehörighet. Aktiebolaget saknar rådighet över sin egendom och har inte partsbehörighet. Men det är konkursboet som företräds av konkursförvaltaren som blir ett eget rättssubjekt och har rådighet över egendomen och kan föra konkursbolagets talan. Konkursförvaltaren avgör om att processa eller inte. I det fallet konkursförvaltaren avstår att processa t.ex. när förvaltaren anser att en eventuell förlikning skulle vara bättre för bolaget kan konkursbolaget själv fortsätta processen men under vissa förutsättningar.

Efter det att bolaget upplöses genom likvidation finns det inte längre något rättssubjekt och aktiebolaget förlorar sin rättskapacitet och möjligheten att vara part i en rättegång som svarande eller föra talan mot tredje man. Men om efter upplösningen förekommer tillgångar i bolaget eller i det fallet tredje man väcker talan mot bolaget så uppkommer ett behov att fortsätta med likvidationsåtgärder. Likvidatorn eller likvidatorerna som sköter förfarandet under likvidation ska anmäla detta för registreringen. Eftersom likvidationen fortsätter äger aktiebolaget fortfarande rättskapacitet och partshabilitet/partsbehörighet.

⁵ ABL 2kap 26 §. Per Olof Ekelöf, Rättegång, s 49, häfte II, 8 upplagan.

⁶ RB 11 kap 2 § – enligt vilket krävs det att aktiebolaget ska ha rättskapacitet för att vara part i en rättegång. Om aktiebolaget är part då föres talan av dennes ställföreträdare t.ex. styrelse eller särskilt firmatecknare. Vem som företräder ett aktiebolag som försatts i konkurs har behandlats även i NJA 1993 s 579 I och II.

Även efter aktiebolagets upplösning genom konkurs råder det samma rättsförhållande d.v.s. bolaget förlorar sitt rättskapacitet och partshabilitet. Trots det faktumet att aktiebolagets rättskapacitet och partshabilitet (rätten att vara part i en rättegång) går förlorade efter upplösningen genom konkurs⁷, finns det vissa situationer som gör det möjligt att t.ex. upphöra och återuppta en likvidation vilket medför att aktiebolaget återupplivas som juridisk person och får partshabilitet. Även efter en formell upplösning av aktiebolaget har domstolarna tillerkänt aktiebolaget partshabilitet då det anses vara till bolagets eller motpartens intresse att en uppkommen tvist prövas av allmän domstol.

1.2 Problemställning

Av reglerna i aktiebolagslagen, närmare bestämt i ABL 2 kap 25 §, framgår det att aktiebolaget inte kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter innan registreringen sker. Det är i och med registreringen som aktiebolaget vinner full rättskapacitet och är partsbehörig i en domstol. Denna regel skapar inga problem under aktiebolagets bestånd, men det är inte ovanligt att någon person företar en rättshandling innan aktiebolaget blir registrerat. Vad händer vid sådana förhållanden och vem som bär ansvaret kommer att klargöras nedan i denna uppsats.

Även efter det att aktiebolaget blivit upplöst finns det del frågor som bör klargöras. Det är inte alltid så självklart att aktiebolaget efter upplösningen kan ha rättskapacitet och partsbehörighet. Huvudregeln är den att ett upplöst aktiebolag saknar rättshandlingsförmåga. Men det har också ansetts att det bör finnas undantag från denna huvudregel i vissa situationer. Andra frågor som är av intresse är om ett upplöst aktiebolag har processbehörighet i det fallet konkursen avslutats med underskott och efter upplösningen finns tillgångar som inte omfattas av konkursen t.ex. när bolaget vinner en process som konkursboet inte utnyttjar sin rätt att överta bolagets talan.

Problemställningen kan även framställas med följande frågor: Kan ett aktiebolag som upplöses genom konkurs fullfölja en dessförinnan påbörjat rättegång? Finns det någon möjlighet för aktieägarna att fullfölja rättegången? Kan en efterföljande likvidation medföra att aktiebolaget återupplivas som juridisk person och i så falla vara partsbehörig inför domstol? Vad händer om aktiebolaget försätts i konkurs? Eftersom konkursgäldenären inte får råda

⁷ NJA 1979 s 700, NJA 1982 s 820 I och II.

över egendomen som hör till konkursboet innebär att aktiebolaget inte har partshabilitet. Vem kan föra konkursbolagets talan i konkurs? Kan konkursbolaget fortsätta en process i det fallet konkursförvaltaren inte vill processa? Kan aktiebolagets talan mot konkursbeslutet eller likvidationsbeslutet prövas i sak fast aktiebolaget blivit upplöst genom konkursens avslutande. Dessa är en del av frågorna som kommer att redogöras, utredas och besvaras i uppsatsen.

1.3 Syfte, avgränsningar och material

Syftet med uppsatsen är att utreda om ett aktiebolag har rättskapacitet och partshabilitet/partsbehörighet även efter en formell upplösning. I uppsatsen analyserar jag vad som gäller innan ett aktiebolag blir en juridisk person och hur förhåller det sig under bildandet av aktiebolaget och efter det att bolaget blivit upplöst. För att förstå vad som gäller efter aktiebolagets upplösning kommer även att tas upp förfarande under olika upplösningsformer och även beröra lite om behörigheten att företräda aktiebolaget under och efter upplösningen.

Eftersom aktiebolagets rättskapacitet inte har behandlats i särskilt stor omfattning i doktrinen har jag i synnerhet koncentrerat mig på det rättspraxis som finns på området och begränsat mig bara i fåtal fall från både högsta domstolen och regeringsrätten. Av de författare som mer ingående utrett frågan om rättskapacitet och partshabilitet är Bert Lehrberg. Visserligen är hans bok från nittio talet och mycket har hänt sedan dess, framförallt har vi fått en ny aktiebolagslag, men det finns ändå frågor som Lehrberg behandlat i sin bok och fått gehör även i rättspraxis. När det gäller reglerna har jag försökt att hålla mig bara i aktiebolagslagens regler men har även berört lite i konkurslagstiftningen när det gäller frågor om aktiebolagets konkurs. Reglerna inom processrätten har inte tagits upp i uppsatsen heller bara vad domstolarna har hänvisat till i sina avgöranden. Andra avgränsningar är att uppsatsen inte tar upp upplösningen genom delning och jag har inte heller redogjort ingående för fusionsförfarandet. Upplösningen genom fusion har jag ändå berört i viss mån eftersom det är en upplösningsform under vilken frågan om rättskapacitet och partshabilitet är inte problematisk. Däremot har likvidations- och konkursförfaranden behandlats ingående.

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelat i fem kapitel. Första kapitlet tar upp allmänna bestämmelser om aktiebolagets rättskapacitet i vilket tas det även syftet med uppsatsen upp och ställs upp vad som anses vara problematisk i frågan om rättskapacitet och partshabilitet.

Andra kapitlet redogör för aktiebolagets ställning innan det registreras och blir en juridisk person och sedan tas upp aktiebolagets rättskapacitet efter registreringen. I kapitel tre och fyra kommer att redogöras för förfarandet under och efter aktiebolagets upplösning, de olika former av upplösningar som finns och därefter kommer att utredas aktiebolagets rättskapacitet och partshabilitet. Uppsatsen avslutas med kapitel fem i vilket kommer det att göras en sammanfattning av hela uppsatsen och görs en avslutande diskussion kring reglerna om aktiebolagets rättskapacitet.

2. Aktiebolagets rättskapacitet före och efter registreringen

2.1 Aktiebolagets rättskapacitet före registreringen

Huvudregeln i svensk aktiebolagsrätt är den att innan registreringen kan aktiebolaget inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter och kan inte heller vara part inför domstolar som svarande eller föra talan mot tredje man. Enligt aktiebolagslagen finns det visserligen en möjlighet för styrelsen att företräda bolaget även före registreringen. Men detta kan ske bara om det är fråga om att föra talan i mål rörande bolagsbildningen eller för att kräva in betalningen för tecknade aktier eller andra utfästa belopp.⁸ Förklaringen till detta kommer på grund av de olika tvister som kan uppkomma om bolagsbildningen eller utebliven betalning fram till att registreringen skett och är i sådana fall av särskilt vikt att så snabbt som möjligt lösa dessa tvister.⁹

Om tredje man slutar avtal med någon inom bolaget för bolagets räkning före registreringen men inte kände till att aktiebolaget var registrerat kan avtalet frånträdas tills registreringen sker. Medan om tredje man kände till detta så kan denne frånträda avtalet bara under förutsättningen att aktiebolagets bildande fallit. Så kan vara fallet om man inte anmäler aktiebolaget för registreringen inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknade eller om registreringsmyndigheten vägrat registreringen.¹⁰ Om parterna har avtalat särskilt om vad som ska gälla i det fallet bolagsbildningen faller då är detta avtal som ska gälla.¹¹

Följden av att aktiebolaget saknar rättskapacitet före registreringen blir den att om någon företar en rättshandling i bolagets namn innan det att bolaget blivit registrerat så ska han ansvara personligen för förpliktelsen under förutsättningen att han beslutat om åtgärden.¹² Enligt propositionen¹³ är bestämmelsen mest riktad på stiftare, styrelseledamöter och den verkställande direktören vilket det även framgår av äldre rättspraxis.¹⁴ Ansvar kommer bara på den eller de personer som deltagit i eller beslutat om en åtgärd när förpliktelsen uppkom. En aktieägare som går i borgen för t.ex. lån som styrelsen upptagit före registreringen har ansetts medverkat i styrelsens beslut och på så sätt själv blivit personlig ansvarig för

⁸ ABL 2 kap 25 §, första stycket, sista meningen. *Knut Rodhe* "Aktiebolagsrätt" s 32. *Bert Lehrberg*, I aktiebolagets skymningsland, s 93 f.

⁹ Prop. 2004/2005: 85 s 244.

¹⁰ ABL 2 kap 24 § första stycket.

¹¹ Jmf NJA 1998 s 343.

¹² ABL 2 kap 26 §. *Bert Lehrberg*, I aktiebolagets skymningsland, s 102 f.

¹³ Prop. 2004/2005:85 s 534.

¹⁴ NJA 1923 s 248 och NJA 1923 s 375. *Ber Lehrberg*, I aktiebolagslagens skymningsland, s 102, 103.

förpliktelse.¹⁵ Därför är det viktigt att inte driva verksamheten vidare eller åta sig förbindelser innan aktiebolaget blir registrerat men påskynda så att registreringen sker så fort som möjligt.

2.2 Aktiebolagets rättskapacitet efter registreringen

Bildandet av ett aktiebolag kan numera ske genom det så kallade simultanbildningen som är en enkelt och snabb förfarande där de olika momenten vid bolagsbildningen, förutom registreringen, sker på en och samma gång. Enligt denna förfarande sker aktieteckningen direkt i stiftelseurkunden som upprättats av stiftaren/stiftarna själva utan att någon teckningstid löper ut¹⁶. Efter det att stiftelseurkunden har undertecknats ska bolaget anmälas för registrering hos registreringsmyndigheten, Bolagsverket.¹⁷ Det ankommer på registreringsmyndigheten att pröva att bolagsbildningen skett på ett författningensligt sätt vilket är en förutsättning för att registreringen ska ske. Har aktiebolaget förts in i aktiebolagsregistret anses ha kommit i tredje ans kännedom efter kungörande i Post- och Inrikes Tidningar.¹⁸ Det är i och med registreringen i aktiebolagsregistret som aktiebolaget blir en juridisk person och som förvärvar fullt rättskapacitet och därmed partshabilitet d.v.s. kan förvärva rättigheter, åta sig skyldigheter eller vara part inför domstol och annan myndighet¹⁹.

Som det redan nämndes i förra avsnittet är avtal som ingåtts utanför aktiebolagets rättskapacitet inte bindande såväl för bolaget som för tredje man. Efter registreringen övergår ansvaret på bolaget inte bara för eventuella uppkomna förpliktelser men även för sådana förpliktelser som uppkom innan registreringen men det förutsätts att förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller om det har tillkommit efter aktiebolagets bildande²⁰. I och med att stiftelseurkunden undertecknas anses aktiebolaget bildat och är också denna tidpunkt som är avgörande angående frågan om vilka förpliktelser övergår på bolaget vid registrering.²¹

2.3 Rättspraxis angående ansvaret före aktiebolagets registrering

¹⁵ Bert Lehrberg, I aktiebolagens skymningsland, s 107.

¹⁶ ABL 2 kap 3 §, 12 §.

¹⁷ ABL 2 kap 22 §.

¹⁸ ABL 27 kap 3 §, 4 §.

¹⁹ ABL 2 kap 25 §, första stycket, första meningen. I NJA 1912 s 567 avslogs ansökan om lagfart på en fastighet då bolaget inte varit registrerat vid förvärvet.

²⁰ ABL 2 kap 26 §. I äldre rättspraxis, NJA 1927 s 293, har man betonat vikten att det krävs bolagets bekräftelse efter registreringen för att en rättshandling, vidtagen innan registreringen, ska vara giltig.

²¹ Prop. 2004/05:85 s 244.

Nedanstående rättsfall²² handlar om frågan huruvida personligt ansvar kan åläggas för förpliktelser som företas innan aktiebolaget blivit registrerat.

NJA 1998 s 343 blev en person som undertecknade ett överlåtelseavtal för ett aktiebolag, under bolagets bildande, personligt ansvarig på grund av avtalet. Han hade gjort gällande att han handlat som företrädare för ett annat bolag såsom stiftare men denna förhållande framgick inte av avtalet. Rättsfallet handlade om ett par som var bosatta i England och önskade en bostadsrättslägenhet som de kunde använda sig av vid deras vistelse i Sverige men som av skattemässiga skäl ville inte själva stå som köpare. Enligt ett överlåtelseavtal överlät säljaren bostadsrätten till ett bolag med säte i England. Avtalet skrevs under för bolagets räkning av parets advokat i egenskap av firmatecknare för bolaget. Eftersom bostadsrättsföreningen inte ville ha ett utländskt bolag som medlem i föreningen upprättades ett nytt överlåtelseavtal enligt vilket bostadsrätten istället överläts till ett svenskt aktiebolag, Typhoon Svenska AB, under bildande. Advokaten skrev under för köparen. Därefter på grund av att huvudmännen inte kunde acceptera bostadsrättsföreningens krav på medlemskap skrev advokaten till mäklaren att förutsättningen för köpet saknades och begärde att handpenningen skulle återbetalas. Säljaren förklarade i ett brev att hon hävde avtalet. Säljaren och advokaten väckte talan mot varandra vid Stockholms TR.

HD konstaterade att varken före eller efter upprättandet av avtalet mellan säljaren och det svenska aktiebolaget under bildande hade vidtagits några åtgärder för att bilda det svenska aktiebolaget. Vem som är stiftare ska det framgå av stiftelseurkunden men en sådant hade inte upprättats. Den som företar en rättshandling, även stiftaren, innan det att aktiebolaget bildas är personligt ansvarig för förpliktelsen. Av överlåtelseavtalet framgick inte att advokaten undertecknade avtalet som ställföreträdare för det utländska bolaget. Av avtalet framgick inte heller att han skrev på det som ställföreträdare för det utländska bolaget eller såsom tilltänkt stiftare för det svenska bolaget. Därför skulle undertecknaren, advokaten, i enlighet med avtalet vara personligt ansvarig för köparens förpliktelse.

²² NJA 1998 s 343.

3. Aktiebolagets rättskapacitet under upplösningen

3.1 Allmänt

Upplösningen av ett aktiebolag kan normalt ske genom att aktiebolagets affärer avvecklas genom likvidation eller konkurs. Utöver dessa två upplösningsformer finns det även upplösning genom fusion och fission. När avvecklingsförfarandet avslutats anses aktiebolaget som upplöst. I det följande kommer att utredas om fusionsförfarandet och aktiebolagets rättskapacitet under fusion. Därefter kommer att redogöras för likvidationsförfarandet och konkursförfarandet och aktiebolagets rättskapacitet under sådana upplösningförfaranden. Upplösning genom delning kommer inte att tas upp då det är mycket som liknar upplösning genom fusion och vad som kan sägas i frågan om aktiebolagets rättskapacitet under delning kan relateras till vad som gäller om aktiebolagets rättskapacitet under fusion. Vid likvidation anses aktiebolaget upplöst när likvidatorn eller likvidatorerna framlagt slutredovisning medan vid konkurs är avgörande om konkursen avslutas med eller utan överskott.

3.2 Aktiebolagets rättskapacitet under fusion

Fusion innebär att två eller flera aktiebolag slås samman och efter fusionen återstår bara ett aktiebolag. Vid fusion får ägarna till det överlåtande aktiebolaget betalning i form av aktier i det övertagande aktiebolaget eller i form av pengar.²³ Styrelserna i bolagen upprättar en fusionsplan som ska granskas av bolagens revisorer och som inom en månad från upprättandet ska inges till registreringsmyndigheten för registrering och ska kungöras i Post- och Inrikes Tidningarna samt hållas tillgänglig för aktieägarna i respektive bolag om en tillräckligt stor minoritet begär det.²⁴ När registreringen har skett så är det överlåtande aktiebolaget upplöst och dess tillgångar och skulder övergår på det övertagande aktiebolaget.²⁵

Vid denna form av upplösning finns sällan några problem angående frågan om rättskapacitet eftersom det upplösta aktiebolagets tillgångar och skulder i sin helhet övergår till det andra aktiebolaget (övertagande aktiebolaget) d.v.s. det finns fortfarande ett rättssubjekt till vilket aktiebolagets rättigheter och skyldigheter kan hänföras.²⁶ Fast det upplösta aktiebolaget

²³ ABL 23 kap 2 §.

²⁴ ABL 23 kap 6 §, 11 §, 12 § och 14 §.

²⁵ ABL 23 kap 25 §, 26 §, 34 §.

²⁶ ABL 23 kap 1 §. Fusion kan ske antingen genom absorption eller kombination. Prop. 2004/2005:85 s 832.

saknar rättskapacitet och inte kan vara part i en process så är det övertagande aktiebolaget som kan föra det upplösta aktiebolagets talan och vara part i målet.²⁷

3.3 Aktiebolaget under likvidation

För att på ett bättre sätt förstå vilket rättskapacitet och partshabilitet aktiebolaget har under likvidation anser jag som viktig att först gå igenom reglerna kring likvidationsförfarandet och de former av likvidation som nämns i aktiebolagslagen. I aktiebolagen delar man likvidationen i två former; sådana som sker frivilligt och sådana som sker tvångsmässigt s.k. tvångslikvidation. Dessa två likvidationsformer skiljer sig från varandra utifrån vem som beslutar om förfarandet vilket i sin tur medför olika regler om behörigheten att företräda aktiebolaget under likvidationsförfarandet. Likvidationsförfarandet innebär att aktiebolagets rättsförhållande avvecklas och ledningens uppdrag upphör och övertas av likvidatorn. Likvidatorns uppdrag är att avveckla aktiebolagets verksamhet på det sättet som under nedanstående avsnitt kommer att redovisas.

3.3.1 Frivilligt likvidation

Likvidationen sker frivillig om alla aktieägare är ense om att de inte vill fortsätta längre med verksamheten. I detta fall är bolagsstämman som beslutar om att aktiebolaget ska träda i likvidation och ett sådant beslut anses giltigt om det har fattats med absolut majoritet (med mer än hälften av de angivna rösterna) om inget annat föreskrivs i bolagsordningen. Efter det att beslutet fattats ska det genom stämmans försorg genast anmälas för registreringen i aktiebolagsregistret. I det fallet Bolagsverket som är registreringsmyndighet registrerar ett beslut om likvidation ska denne därefter utse en eller flera likvidatorer som ska sköta likvidationsförfarandet.²⁸ I sådana fall är det styrelsen och den verkställande direktören som företräder aktiebolaget fram till dess att en likvidator utses medan revisorns uppdrag kvarstår trots beslutet om likvidation.

3.3.2 Tvångslikvidation

Beslut om tvångslikvidation fattas av registreringsmyndigheten, domstolen eller av bolagsstämman. Registreringsmyndighetens beslut om att bolaget ska träda i tvångslikvidation förekommer bland annat när bolaget inte på föreskrivet sätt kommit in med

²⁷ RÅ 2002 ref 82. Se nedan i avsnitt 4.1 om rättsfallet. *Bert Lehrberg*, I aktiebolagens skymningsland, s 48.

²⁸ ABL 25 kap 1 §, 2 §, 8 § och 28 §.

en anmälan till Bolagsverket om sådan behörig styrelse, verkställande direktör, särskild delgivningsmottagare eller revisor som skall finnas enligt aktiebolagslagen eller om bolaget inte kommit in med en revisionsberättelse och årsredovisning enligt årsredovisningslagen (SFS 1995:1554).²⁹ Bolagsverket ska skicka ut ett föreläggande med visst innehåll till bolaget och förebere ägare och borgenärer tillfälle att yttra sig. Föreläggandet ska kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Tiden för yttrande har satts en månad för att komma till rätta med styrelselösa aktiebolag.³⁰ Bolagsverkets handläggning har enligt rättspraxis ansetts avslutat, liksom vad som gäller för handledningen vid domstol, när beslutet utlämnas för expediering.³¹ Ett beslut från registreringsmyndigheten att aktiebolaget ska träda i likvidation ska registreras i aktiebolagsregistret och gäller omedelbart.

Medan när det i bolagsordningen finns sådana föreskrifter att aktiebolaget under vissa omständigheter ska träda i likvidation ankommer det på rätten att besluta i likvidationsfrågan. Frågan om likvidation tas upp på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, VD eller en aktieägare. Rättens beslut ska registreras i aktiebolagsregistret och har omedelbart verkan.³²

Om det är rätten som beslutar att aktiebolaget skall träda i likvidation ska en eller flera likvidatorer utses. Likaså kan registreringsmyndigheten utse en eller flera likvidatorer om det är Bolagsverket som beslutar om tvångslikvidation, om verket har registrerat ett beslut om frivillig likvidation eller om bolaget i likvidation i annat fall saknar en till registret anmäld behörig likvidator. Beslutet om att utse en likvidator ska genast anmälas för registrering.³³

3.3.2.1 Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist mm

Om aktiebolaget saknar utmättningsbara tillgångar eller om det råder kapitalbrist så är styrelsen skyldig att upprätta och låta en revisor granska en kontrollbalansräkning. Bolaget ska gå i tvångslikvidation om kontrollbalansräkningen visar att det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. I detta fall är styrelsen som ska hänskjuta frågan om likvidation till bolagsstämman. Om styrelsen underlåter att hänskjuta frågan till stämman trots

²⁹ ABL 25 kap 11 §.

³⁰ ABL 25 kap 24 §. Jmf prop. 2000/01:150 s 66 och 104.

³¹ NJA 2005 s 167.

³² ABL 25 kap 12 §. Jmf NJA 1992 s 518.

³³ ABL 25 kap 28 §. Det ska vara en lämplig likvidator för uppdraget som t.ex. likvidatorn får ej vara omyndig eller i konkurs.

att det finns anledning att anta att mer än hälften av aktiekapitalet är förbrukat kan styrelseledamöterna och andra som handlar på bolagets vägnar bli personligt ansvariga för aktiebolagets förpliktelser.³⁴

Vid den första bolagsstämman ska läggas fram kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna. Om vid denna bolagsstämma inte beslutas om tvångslikvidation har aktiebolaget åtta månader på sig att visa att det finns full teckning för det registrerade aktiekapitalet som resulterar i att en ny kontrollbalansräkning och revisionsyttrande läggs fram på andra kontrollstämman.³⁵ Om man inte har hållit den andra kontrollstämman, om det saknas revisorns yttrande eller om det inte finns full teckning för det registrerade aktiekapitalet, ska en allmän domstol, på styrelsens ansökan, besluta om tvångslikvidation och ett sådant beslut kan inte utverkas av en styrelseledamot eller en aktieägare.³⁶

3.3.2.2 Tvångslikvidation på grund av maktmissbruk

Rätten kan också besluta att aktiebolaget skall träda i tvångslikvidation om en aktieägare uppsåtligen missbrukat sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisningen eller bolagsordningen samt om det föreligger särskilda skäl på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning. Talan om likvidation på grund av maktmissbruk kan föras av ägare till en tiondel av samtliga aktier.³⁷ Om den aktieägare som väckt talan men återkallar den kan övriga aktieägare som deltagit i väckandet av talan fullfölja denna även om det inte utgör angiven minoritet.³⁸

Eftersom tvångslikvidation är en mycket ingripande åtgärd finns det ett annat alternativ tillhanda för bolaget. Bolaget har rätt att yrka att domstolen åläggs bolaget att inom en viss tid inlösa minoritetens aktier istället för att besluta om tvångslikvidation. Domstolen ska vid en sådan bedömning ta särskild hänsyn till de anställdas och borgenärernas intressen. Enligt aktiebolagslagen ska inlösen inte ske om det finns kapitalbrist i bolaget d.v.s. när bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det är domstolen som fastställer tiden inom vilken bolaget ska inlösa minoritetens aktier. Om bolaget försummar

³⁴ ABL 25 kap 18 §.

³⁵ ABL 25 kap 13 § (skyldigheten för styrelsen att upprätta och låta bolagets revisor granska kontrollbalansräkningen), 15 § (första bolagsstämma), 16 § (andra bolagsstämma).

³⁶ ABL 25 kap 17 §. Jmf NJA 2002 s 112.

³⁷ ABL 25 kap 21 § första stycket.

³⁸ ABL 25 kap 21 § andra stycket. *Knut Rodhe*, Aktiebolagsrätt, s 255-256.

denna tid ska rätten, på talan av de vars aktier skulle ha lösts in, besluta att bolaget ska träda i likvidation.³⁹

3.3.3 Aktiebolagets rättskapacitet under likvidation

Ett aktiebolag förlorar inte sin rättskapacitet och partshabilitet under likvidation eftersom så länge aktiebolaget inte är upplöst så är bolaget fortfarande en juridisk person som finns registrerad i aktiebolagsregistret. Detta innebär att aktiebolaget som rättssubjekt kan fortfarande åta sig skyldigheter eller vara partsbehörig inför domstol och andra myndigheter eller föra talan mot tredje man.⁴⁰

Under likvidationen ankommer det på likvidatorn att sköta likvidationsförfarandet och det är viktigt att avvecklingen av bolaget sker skyndsamt och så gynnsamt som möjligt för aktieägarna.⁴¹ Det är likvidatorn som företräder aktiebolaget utåt och fattar de beslut, uppgifter som annars skulle åläggas på styrelsen och den verkställande direktören. Visserligen upphör inte stämmans funktion under likvidationsförfarandet men dess funktion kommer att begränsas något exempelvis får stämman inte fatta beslut om vinstutdelning. Dessutom får stämman fatta beslut om ökningen av aktiekapitalet men bara som ett led i likvidationsförfarandet.⁴² Styrelsen och verkställande direktören (VD) ska omedelbart redovisa för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under tiden som redovisningshandlingarna inte redan lagts fram på stämman.⁴³ Andra uppgifter som åläggs likvidatorn är bland annat att ansöka om kallelse på bolagets okända borgenärer vilka inom en viss tid ska skriftligen anmäla sina fordringar hos domstolen. Likvidatorn ska också för varje räkenskapsår upprätta en årsredovisning som sedan ska läggas fram på årsstämman för godkännande.⁴⁴ När borgenärerna inte anmält sig inom den tid som satts ut i kallelsen och när alla kända skulder är betalda ska likvidatorn skifta återstående tillgångar.⁴⁵

Efter det att likvidatorn har fullgjort sitt uppdrag ska denne så snart som möjligt lämna en slutredovisning i form av en förvaltningsberättelse som avser likvidationen som helhet. Berättelsen ska fogas revisionshandlingar för hela likvidationen och sedan ska lämnas till

³⁹ ABL 25 kap 22 §.

⁴⁰ RÅ 1999 ref. 34.

⁴¹ Jmf fotnot 32.

⁴² ABL 25 kap 30 §. Prop. 2004/2005:85 s 879. SOU 2001/01:150 s 109.

⁴³ ABL 25 kap 33 §.

⁴⁴ ABL 25 kap 34 §, 38 §.

⁴⁵ ABL 25 kap 38 §.

bolagets revisorer som inom en månad ska lämna en revisionsberättelse. Efter det att likvidatorerna erhållit revisionsberättelsen ska de genast kalla aktieägarna till en bolagsstämma för slutredovisning.⁴⁶ När likvidatorn har fullgjort sitt uppdrag och på bolagsstämman lagt fram slutredovisningen anses bolaget upplöst och härmed förlorar bolaget sin rättskapacitet och partshabilitet.⁴⁷

3.4 Aktiebolagets rättskapacitet under konkurs

Aktiebolaget kan försättas i konkurs antingen på begäran av gäldenären själv eller efter ansökan av en borgenär när denne inte i tid fått betalt för sin fordran på grund av gäldenärens insolvens.⁴⁸ I det fallet gäldenären själv ingår en konkursansökan då behöver inte frågan om insolvens styrkas medan när det är borgenären som begär att bolaget försätts i konkurs då är det borgenären som har bevisbördan om bolagets/gäldenärens obestånd/insolvens. Om aktiebolaget försätts i konkurs är konkursförvaltaren som tar över bolagets förvaltning.

Syftet med konkursen är att fördela den uppkomna förlusten på ett proportionerligt sätt mellan borgenärerna. Om aktiebolaget är i likvidation ankommer det på likvidatorn, enligt ABL 25 kap 36 §, att ansöka att aktiebolaget ska försättas i konkurs om bolaget är på obestånd/insolvent. Med obestånd eller insolvens avses den situationen då gäldenären inte förmår att betala sina skulder och denna oförmåga inte är av tillfällig art.⁴⁹

Efter det att man fattat beslut om konkurs ska beslutet registreras och under konkursförfarandet företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse, VD och likvidator eller likvidatorer som fanns vid konkursens början.⁵⁰ Även under konkursförfarandet gäller aktiebolagets regler i frågor om rätt att avgå, entledigande och om nytillsättning.⁵¹ Av detta följer att bolagsstämman har en fungerande funktion under konkursförfarandet. Konkursen påverkar inte en eventuell process som pågår vid konkursutbrottet men får betydelse för processbehörigheten d.v.s. vem som har behörighet att föra talan i en process. Om det pågår en process vid konkursutbrottet ska gäldenären meddela den domstol som handlägger tvisten

⁴⁶ ABL 25 kap 40 §.

⁴⁷ ABL 25 kap 41 §.

⁴⁸ Jmf KonkL 1 kap 2 §.

⁴⁹ KonkL 1 kap 2 § andra stycket.

⁵⁰ ABL 25 kap 48 §, 49 §.

⁵¹ ABL 25 kap 49 §.

om att han försätts i konkurs. Sedan underrättar domstolen konkursboet om rättegången.⁵² Förvaltningen av konkursegendomen sker av konkursförvaltaren som företräder borgenärerna och som ska vidta åtgärder som främjar en förmånlig och snabb avveckling av konkursboet d.v.s. omvandlingen av tillgångar i pengar som sedan delas ut till borgenärerna. Konkursförvaltaren utses av rätten.⁵³

Ett konkursbeslut medför att gäldenären inte får råda över det egendom som hör till konkursboet och inte heller får han åta sig förbindelser som kan göras gällande i konkursen.⁵⁴ I princip är alla rättshandlingar som konkursgäldenären företar efter konkursbeslutet ogiltiga oberoende om tredje man saknade kännedom om konkursbeslutet. Efter konkursbeslutet så är det bara konkursförvaltaren som har rätt att processa om gäldenärens tillgångar. Om under en pågående konkurs visar det sig att konkursbolaget inte är insolvent och kan betala borgenärerna eller uppnår bolaget ett ackord som leder till samma resultat kan det hända att konkursen avslutas med överskott. Om så är fallet ska aktiebolaget träda i likvidation och avvecklingen kommer att fullföljas enligt reglerna om upplösning genom likvidation.⁵⁵

3.4.1 Processer inledda före konkursutbrottet

I konkurslagstiftningen framgår det att om en rättegång pågår mellan gäldenären och någon annan om sådan egendom som hör till konkursboet⁵⁶ får boet överta konkursbolagets talan och om så är fallet blir konkursboet ny part i processen. Samma sak gäller även om det förs talan mot konkursbolaget om en fordran som kan göras gällande i konkursen.⁵⁷ Konkursboet blir ett eget rättssubjekt som råder över egendomen och har därmed vissa processuella rättigheter. I och med att konkursboet blir part i en process ska konkursboet betala rättegångskostnaderna vid en eventuell förlust.

Om konkursboet övertar gäldenärens talan medför att alla de tillgångar, som boet med stöd av en framtida dom få ut av svaranden, tillförs boet. Talan förs bara av konkursboet och gäldenären får inte delta i processen.⁵⁸ Medan i det fallet konkursboet avstår från att överta

⁵² KonkL 3 kap 9 § tredje stycket.

⁵³ KonkL 7 kap 1 §, 2 §, 8 §.

⁵⁴ KonkL 3 kap 1 §.

⁵⁵ ABL 25 kap 51 §.

⁵⁶ KonkL 3 kap 3 § - Till konkursboet räknas all utmättningsbar egendom som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades.

⁵⁷ NJA 2004 s 836.

⁵⁸ *Lars Heuman, Specialprocess*, s 201.

processen då är det gäldenären som får egendomen om han vinner processen.⁵⁹ Vid konkursboets underlåtenhet att överta gäldenärsbolagets talan har bolagets förutvarande ställföreträdare partsbehörighet. Naturligtvis kommer motparten att befinna sig i en svår situation då denne saknar möjlighet att få ut någon ersättning från konkursbolaget eftersom bolagets ställföreträdare inte heller kan åläggas personligt ansvar.⁶⁰

Före konkursens slut kan aktiebolaget överlåta sin tvistiga fordran exempelvis till en aktieägare som blir part i målet och kan fullfölja rättegången.⁶¹ I det senare fallet kommer motpartens situation att förbättras eftersom det ankommer på den som övertar kärandens talan att bära kostnadsansvaret.⁶² Om det är tredje man som inlett en process om betalningsskyldighet för gäldenären angående en fordran som kan göras gällande i konkursen får konkursboet inträda processen vid sidan av gäldenären.⁶³

Om det finns en möjlighet för förlikning med boet och svaranden presenterar ett förlikningsanbud för konkursförvaltaren⁶⁴ kan gäldenären skaffa sig möjlighet att fortsätta processen (om han anser att tillgången har ett större värde än förlikningsbudet) genom att ställa säkerhet för vad som bjudits genom förlikning. Beloppet som utdöms genom processen får inte behållas men ska redovisas av gäldenären till boet. På så sätt har gäldenären möjlighet att, genom att fullfölja processen, tillföra boet ett högre belopp än vad som bjudits genom förlikning.⁶⁵ Om förlikningen ingåtts går konkursbolaget möjlighet att vara part i en process förlorat vilket.⁶⁶

3.4.1.1 Rättspraxis kring konkursboets rätt att inträda i rättegång

I detta avsnitt kommer att redogöras för ett rättsfall⁶⁷ där konkursboet, i enlighet med bestämmelserna i konkurslagen,⁶⁸ inträtt i en rättegång angående en fordran mot konkursgäldenären.

⁵⁹ KonkL 3 kap 9 § första.

⁶⁰ *Lars Heuman, Specialprocess*, s 202.

⁶¹ NJA 1999 s 237.

⁶² RB 13 kap 7 § och 18 kap 10 §.

⁶³ KonkL 3 kap 9 § andra stycket.

⁶⁴ Prop. 1986/87:90 s 212 – förvaltaren är skyldig att höra gäldenären innan ett förlikningsbud antas.

⁶⁵ KonkL 3 kap 10 §. NJA 1996 s 46 som behandlas under avsnitt **3.4.2.1**.

⁶⁶ *Lars Heuman, Specialprocess*, s 204. Enligt *Heuman* (s 207) så är det inte på gäldenärens intresse att fullfölja processen eftersom gäldenären inte får behålla uppkommen vinst genom ett högre belopp än som erbjudits genom förlikning.

⁶⁷ NJA 2004 s 836.

NJA 2004 s 836 handlade om en förening som väckt talan i Stockholms TR mot ett aktiebolag och yrkade betalningsförpliktelse för bolaget. Frågan var om konkursboet var ansvarig för denna förpliktelse och även när det gäller rättegångskostnaden. TR ogillade käromålet och ålade föreningen att ersätta rättegångskostnader för aktiebolaget. Medan processen fortsatte i nästa instans, hovrätten (HR), försattes aktiebolaget i konkurs och konkursboet inträdde vid gäldenärens/konkursbolagets sida i rättegången. HR förpliktade aktiebolaget i konkurs och dess konkursbo att solidariskt ansvara för betalningsförpliktelsen, enligt RB 18 kap 9 §, samt ersätta föreningen för rättegångskostnaderna både vid TR och HR. Efter det att konkursboet överklagade HR: s dom avgjordes målet av HD.

HD konstaterade att det som är utmärkande för en konkursfordran är den att en sådan fordran görs gällande mot konkursgäldenären och som anses uppkomma före konkursbeslutet (fordran inträffat före konkursutbrottet) medan en massafordran är en fordran som riktar sig mot konkursboet och anses uppkomma efter konkursbeslutet. Vidare uttalade HD sig att om konkursboet inträder i en pågående rättegång om en konkursfordran kan inte anses innebära att grunden för fordran i fråga skulle anses inträffa efter konkursbeslutet och att fordran från att ha varit en vid tidpunkten för konkursbeslutet tvistig konkursfordran, ska ha övergått till att bli en tvistig massafordran. Mot denna bakgrund skulle konkursboet åläggas betalningsansvar bara om det har väckts en särskild talan mot boet. Eftersom en sådan talan inte förelåg skulle HR inte ålägga konkursboet någon betalningsförpliktelse.

Enligt RB 18 kap 1 § blir den part som tappar målet som ska ersätta motpartens samtliga rättegångskostnader. Enligt samma kapitel i RB § 9 ska alla som deltagit i rättegången ansvara solidariskt för kostnadsansvaret. Konkursboet hade vid HR deltagit i rättegången som avsett samma talan som vid TR och som lett till att konkursboet och konkursbolaget helt tappat målet. På grund av detta skulle inte åläggas solidariskt ansvar för aktiebolaget och dess konkursbo för motpartens rättegångskostnader.

3.4.2 Processer inledda efter konkursutbrottet

Efter det att gäldenären försätts i konkurs får han inte råda över sin egendom och därmed saknar han rätt att föra talan vid domstol och yrka att tredje man ska utge viss egendom eller

⁶⁸ KonkL 3 kap 9 § andra stycket. Förs talan mot en gäldenär angående en fordran som kan göras gällande i konkursen, får konkursboet inträda i rättegången vid sidan av gäldenären.

skadestånd till honom.⁶⁹ Denna regel skyddar borgenärerna så att gäldenären inte företar sådana rättshandlingar eller driva en process som skulle skada dem. Enligt praxis har dock gäldenären tillerkänts möjlighet att föra talan rörande sådan tvistig egendom som inte tillkommer konkursboet t.ex. på grund av att konkursförvaltaren har gjort en avståendeförklaring.⁷⁰

Efter konkursbeslutet är det konkursförvaltaren som väcker talan för boets räkning angående egendom som kan tillfalla boet. Om det är så att även gäldenären väcker talan ska domstolen inte avvisa sådant talan utan att bereda konkursboet tillfälle att överta målet.⁷¹ Om det är så att boet underlåter att överta talan ska målet avvisas.

3.4.2.1 Rättspraxis kring konkursförvaltarens avståendeförklaring

Avsnittet redogör för ett rättsfall⁷² i vilket har ansetts att konkursboet kan återta en avståendeförklaring d.v.s. att konkursboet inte ville överta konkursgäldenärens talan i en process som pågick mellan gäldenären och annan om sådan egendom som hörde till konkursboet.

NJA 1996 s 46 handlade om ett aktiebolag, Belin & Belin AB, som ansökte om stämningen å Lars A och Amanda AB med yrkande att förplikta de att solidariskt utge skadestånd. Kärandebolaget beslöt att träda i likvidation varefter det försattes i konkurs. Konkursförvaltaren meddelade tingsrätten att konkursboet inte avsåg överta konkursbolagets talan i målet. Därefter ändrade konkursförvaltare sitt ställningstagande och meddelade TR att konkursboet övertog konkursföretagets talan i målet. Men konkursbolaget bestred konkursboets rätt att överta konkursbolagets talan i målet och hävdade att tidigare inställning som konkursboet tagit var definitiv och oåterkalleligt. Huvudfrågan var om konkursboet lagligen kunnat ändra tidigare ställningstagande och överta talan.

Enligt HD får konkursboet överta gäldenärens talan om det pågår en rättegång mellan gäldenären och någon annan om egendom (i detta fall en tvistig fordran på skadestånd) som hör till konkursboet. Skulle konkursboet däremot avstå från ett övertagande har gäldenären

⁶⁹ Jmf fotnot 35.

⁷⁰ *Lars Heuman*, Specialprocess, s 208. NJA 1996 s 46.

⁷¹ Se fotnot 47.

⁷² NJA 1996 s 46.

rätt att fortsätta vara part i rättegången. Konkursboet skall då också anses ha avstått från den omtvistade egendomen.

Enligt HD bär konkursgäldenären ensam kostnadsansvaret om denne själv utför tvisten. Om konkursgäldenären tar hela kostnadsrisken anses han också ha rätt till det som kan vinnas genom processen. Om boet övertar talan övertar det även ansvaret för rättegångskostnader som hänför sig till tiden före övertagandet. Skulle man se det ur motpartens synvinkel så är det en fördel att konkursboet övertar talan. Mellan gäldenären och konkursboet föreligger en speciell relation och ingen av parterna har motstridiga intressen. Konkursförvaltaren som företräder konkursboet har till uppgift att avveckla gäldenärens konkurs med så gott resultat som möjligt och om konkursboet vinner tvisten kommer detta gäldenärens egna borgenärer till godo. Härmed ansåg HD att om konkursboet övertog talan skulle inte strida mot gäldenärens berättigade intressen. Enligt HD skulle konkursboets ställningstagande behandlas på samma sätt som för processhandlingar i allmänhet vilka få ändras och återtas i det instans det företagits (med hänvisning till Ekelöf, Rättegång I s 29). HD ansåg att förklaringen kunnat återtas och i och med att konkursboet ändrat sitt ställningstagande har det övertagit konkursbolagets talan i processen.

Om konkursboet övertar gäldenärens talan har konkursförvaltaren befogenhet att ingå förlikning med svaranden. Om förvaltaren anser att förlikningsbudet bör antas kan gäldenären själv, enligt KonkL 3 kap 10 §, utföra tvisten, men under förutsättningen att han ställer säkerhet för vad som bjudits genom förlikningen. HD beslutade, i enlighet med TR, att gäldenärens möjlighet att driva målet vidare saknas då denne inte ställt säkerhet enligt ovannämnda lagrum.

4. Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösningen

4.1 Allmänt

Detta kapitel kommer att behandla frågan huruvida ett upplöst aktiebolag kan äga rättskapacitet, eller i vilket/vilka fall ett upplöst aktiebolag kan återuppstå som juridisk person och härmed äga rättskapacitet och partsbehörighet/partshabilitet. Situationer som kan bli aktuella är av olika slag t.ex. det kan vara fråga om tillgångar som dyker upp och behöver realiseras eller anspråk av annan karaktär som tillkommer bolaget och för vilka aktieägarna eller bolagets tidigare styrelse vill att bolaget ska göra anspråk mot en tredje part. Bolagets företrädare har i sådana situationer ett eget intresse av att bolaget ska återuppstå medan motparten kommer att invända att bolaget på grund av upplösningen saknar rättskapacitet och en eventuell talan ska avvisas.

Medan i det faller bolaget har kvarstående skulder så är det på flera personers intresse att instämma bolaget och göra gällande någon form av anspråk som de menar sig ha gentemot bolaget. I detta fall gör aktiebolagets ställföreträdare gällande att bolaget är upplöst, inte länge existerar och de inte är skyldiga att träda i svaromål. Även i det fallet aktiebolaget blir upplöst under pågående process kan det vara aktuellt att avvisa aktiebolagets talan eller talan fört mot bolaget på grund av att i och med upplösningen saknar bolaget rättskapacitet.

I det följande kommer att redogöras för aktiebolagets möjlighet att vara part i en process fast det blivit upplöst genom fusion. Därefter kommer att utredas om de möjligheter som aktiebolagslagen erbjuder att återuppta likvidationen sedan aktiebolaget blivit upplöst genom likvidation eller konkurs. Även några rättsfall kommer att tas upp för att se domstolarnas agerande angående möjligheten för aktiebolaget att uppträda som eget rättssubjekt efter dess upplösning.

4.2 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom fusion

Fusion av aktiebolag innebär att ett eller flera aktiebolag upphör att existera utan att likvidation sker och att tillgångarna och skulderna övertas av ett annat aktiebolag.⁷³ Efter fusionen finns det fortfarande ett rättssubjekt till vilket aktiebolagets rättigheter och skyldigheter kan hänföras och skapas inga problem i fråga om partsbehörighet.

⁷³ ABL 23 kap 1 §.

I regeringsrättens rättspraxis, nämligen RÅ 2002 ref. 82, har det fastslagits att fast ett upplöst aktiebolag genom fusion saknar rättshandlingsförmåga och inte kan vara part i en process så är det övertagande aktiebolaget, till vilket det upplösta aktiebolagets skulder och tillgångar övergått, som blir part i en fortsatt eller ny process.

Rättsfallet RÅ 2002 ref. 82 handlade om aktiebolaget Nednurgorg i Göteborg AB som skattemyndigheten inte ville medge avdrag för en skattemässig förlust. Aktiebolaget Getico Holding AB som genom fusion hade tagit över aktiebolaget Nednurgorg i Göteborg AB hade hos länsrätten yrkat undanröjanden av skattemyndighetens beslut med motiveringen att beslutet i första hand inte var lagligt grundat eftersom det riktas mot det genom fusion upplösta bolaget och i andra hand att klaganden hade rätt i sak. Kammarrätten och regeringsrätten till skillnad från länsrätten konstaterade att en upplöst bolag saknar rättskapacitet och partshabilitet men bara för att ett skattesubjekt företräds av ett övertagande bolag påverkar inte det upplösta bolagets ställning som skattesubjekt för beskattningsår innan upplösningen och part i den fortsatta processen blir det övertagande aktiebolaget (till vilket det upplösta bolagets tillgångar och skulder övergått).

4.3 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösningen genom likvidation

Som det redan konstaterats så är det likvidatorn som sköter likvidationsförfarandet och när denne har fullgjort sitt uppdrag ska, på bolagsstämman, lägga fram slutredovisningen. Efter denna tidpunkt anses bolaget upplöst och ska sedan genast anmälas för registreringen i aktiebolagsregistret.⁷⁴ Trots detta gäller det att ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorn äger påkalla bolagsstämma för behandlingen av frågan om skadeståndsanspråk mot bolagsföreträdarna eller aktieägare eller likvidatorerna.⁷⁵ Till skillnad från förfarandet under likvidation anses aktiebolaget sakna rättskapacitet och partshabilitet efter upplösningen.⁷⁶

Aktiebolaget kan, trots att det blivit upplöst genom likvidation, återuppstå genom att likvidationen fortsätter. Så kan vara fallet när det visar sig att bolaget har andra tillgångar som ska skiftas eller om talan väcks mot bolaget. I dessa fall åläggs det på likvidatorerna att anmäla den fortsatta likvidationen för registreringen i aktiebolagsregistret vilket medför att

⁷⁴ ABL 25 kap 41 §.

⁷⁵ ABL 25 kap 43 §.

⁷⁶ NJA 1979 s 700.

bolaget återfår sin rätt att vara part i en rättegång.⁷⁷ Om det är bolagsstämman eller domstolen som beslutat om likvidation kan stämman, efter det att bolagets revisorer yttrat sig, besluta att likvidationen ska upphöra och bolagets verksamhet återupptas. I sådana fall ska bolagsstämman välja styrelse och sedan anmäla det tillsammans med beslutet om upphörande av likvidation för registreringen i aktiebolagsregistret.⁷⁸ Det finns dock vissa undantag som utgör hinder för ett sådant beslut nämligen om det finns grund för tvångslikvidation, om bolagets eget kapital enligt revisorernas yttrande inte uppgår till det registrerade kapital eller i det fallet utskiftningen inte ägt rum. Det är också av vikt att nämna att ett beslut om likvidationens upphörande ej ska fattas förrän det har registrerats.⁷⁹ Om likvidationen har upphört då inträder likvidatorn igen i sitt uppdrag med allt vad det innebär.⁸⁰

Genom att aktiebolaget återupptas efter upplösningen innebär det att aktiebolaget återupplivas som juridisk person och kan vara part i en process. Detta regelverk har även kommit i uttryck i både högsta domstolens och regeringsrättens rättspraxis vilket kommer att behandlas i nästa avsnitt.⁸¹ Upplösningen av aktiebolaget enligt ABL har enligt doktrinen anses vara bara en formalitet som inte påverkar dess rättspersonlighet. Även efter aktiebolagets upplösning föreligger ett praktiskt behov att aktiebolaget återuppträda och härmed äga rättskapacitet för att slutligen utreda ett ifrågavarande rättsförhållande.⁸²

4.3.1 Rättspraxis kring aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom likvidation

I nedanstående rättsfall⁸³ kommer att utredas huruvida ett upplöst aktiebolag har möjlighet att vara part i en rättegång fast upplösningen skett genom likvidation.

I RÅ 1999 ref. 34 var det fråga om ett aktiebolag som upplöstes genom frivillig likvidation under pågående taxeringsprocess skulle anses ha fortsatt partshabilitet i taxeringsprocessen. Staten yrkade i målet om höjning av bolagets inkomsttaxering och även höjning av underlaget för vinstutdelningsskatt samt påförande av skattetillägg. Enligt regeringsrätten är huvudregeln den att efter det att likvidatorn lagt fram slutredovisningen, enligt aktiebolagslagens

⁷⁷ ABL 25 kap 44 §, NJA 1999 s 237, NJA 2005 s 44.

⁷⁸ ABL 25 kap 45 § andra stycket.

⁷⁹ ABL 25 kap 45 § tredje stycket. *Knut Rodhe*, Aktiebolagsrätt, s 284 (tjugonde upplagan 2002).

⁸⁰ ABL 25 kap 47§.

⁸¹ RÅ 1999 ref. 34, NJA 1999 s 237, NJA 2000 s 144.

⁸² *Bert Lehrberg*, I aktiebolagens skymningsland, s 134.

⁸³ RÅ 1999 ref. 34. NJA 2000 s 144.

bestämmelser, anses aktiebolaget som upplöst och efter upplösningen saknar bolaget rättskapacitet och kan inte heller vara part i en rättegång. Men när det fortfarande efter upplösningen finns tillgångar eller när talan väcks mot bolaget ska likvidationen fortsätta. Härmed ska likvidatorn anmäla detta för registreringen och efter denna tidpunkt anses inte aktiebolaget som upplöst. Likvidatorn inträder i sin funktion och aktiebolaget äger således rättskapacitet och partshabilitet. Vidare uttalade regeringsrätten att eftersom vid tidpunkten för likvidationen pågick en taxeringsprocess fanns det behov att fortsätta med likvidationsförfarandet. Trots att upplösningen inte hade skett och likvidatorn inte gjorde anmälan om fortsatt likvidation ansåg regeringsrätten att bolaget ska tillerkännas partshabilitet i processen och återförvisade målet för ny handläggning till kammarrätten.

I rättsfallet NJA 2000 s 144 var det frågan om ett aktiebolag, som upplöstes efter det att konkursen avslutades utan överskott, hade rätt att vara part i rättegång sedan bolaget trätt i likvidation. Målet handlade om ett aktiebolag som efter underskottkonkursen skulle träda i likvidation. Som huvudregel gäller det att när ett aktiebolag försätts i konkurs och konkursen avslutas med underskott så kan bolaget inte länge vara part i rättegången. HD uttalade att om bolaget träder i likvidation ankommer det på bolagets likvidator att kunna fullfölja rättegången. På samma sätt som vad som gäller för en återupptagen likvidation⁸⁴ anses aktiebolaget efter dess upplösning återupplivas som juridisk person som ska registreras i aktiebolagsregistret och aktiebolaget återfår sin rättssubjektivitet och partshabilitet. I rättsfallet konstaterades också att det åläggs på likvidatorn, som utses av registreringsmyndigheten och inte aktieägarna, att inte otillbörligt driva en process på motpartens risk. Det är inte sällan som ett aktiebolag i likvidation har förlorat hela aktiekapitalet vilket medför att den som dras in i en process och vinner målet mot ett sådant aktiebolag riskerar att inte få betalt för sina rättegångskostnader. Även regeln i RB 18 kap 7 § kan vara en viss trygghet för motparten och hejda den som vill föra processen eftersom bestämmelsen ålägger ställföreträdarens och ombudet ersättningsskyldighet för motpartens rättegångskostnader vid försumlig processföring.

4.4 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom konkurs

4.4.1 Underskottkonkurs

⁸⁴ ABL 25 kap 44 §.

Om aktiebolaget försätts i konkurs ses det inte bestå. Ett aktiebolag anses upplöst när konkursen ägt rum och avslutats utan överskott.⁸⁵ Huvudregeln är den att efter upplösning saknar aktiebolaget rättskapacitet och därmed partshabilitet/partbehörighet. Men det finns vissa undantag från denna huvudregel. I aktiebolagslagen framgår det att i det fallet konkursen avslutas utan överskott (underskottskonkurs) men det finns fortfarande tillgångar som inte omfattas av konkursen innebär inte ett slut på bolaget eftersom en allmän domstol ska, på ansökan av den som berörs, besluta om likvidation vilket medför att aktiebolaget återupptar sin rättssubjektivitet och partshabilitet. Ett sådant beslut har omedelbar verkan. Givetvis är aktiebolagets handlingsfrihet begränsad av likvidationsändamålet på så sätt att vidtagna åtgärder måste utgöra ett led i bolagets avveckling.⁸⁶

Enligt doktrinen anses ett aktiebolag ha passiv rättskapacitet efter upplösning vilket innebär att det kan vara subjekt i ett rättsförhållande (passivt äga egendom, vara part i avtal etc.) men det är vid den tidpunkten som aktiebolaget träder i likvidation som det tillerkänns aktiv rättskapacitet (aktivt förfoga över rättigheter och åta sig skyldigheter och vara part i en rättegång). Enligt domstolarna, som även använt sig av denna distinktion i sina argumentationer, anses ett aktiebolag vars konkurs avslutats utan överskott besitta en passiv rättskapacitet efter upplösningen, vilket innebär att aktiebolagets skulder kvarstår.⁸⁷

Frågan vad som anses vara en tillgång som inte omfattas av konkursen är inte alltid enkelt att fastställa. Det är också viktigt att inte välja att aktiebolaget träder i likvidation då det finns andra alternativa möjligheter till handa som gör det möjligt att föra talan i en process. Som exempel på detta kan nämnas högsta domstolens avgörande i NJA 2005 s 417. Rättsfallet⁸⁸ handlade om aktiebolaget Damp Holding AB (med endast en aktieägare) som efter underskottskonkursens avslutande gör gällande en fordran mot ett dödsbo som var föremål för rättegång. Frågan var om fordran skulle anses vara en sådan tillgång som faller under bestämmelsen i ABL 25 kap 50 § och som skulle föranleda att en allmän domstol skulle besluta om likvidation. Enligt HD ska en fordran anses som en tillgång även om den är tvistig. För att en fordran ska läggas till grund för ett beslut om likvidation enligt lagens mening ska den inte framstå som ogrundad och att den ska vara av sådant slag och värde att det finns

⁸⁵ ABL 25 kap 50 § första stycket, första meningen.

⁸⁶ ABL 25 kap 50 § första stycket, andra meningen. *Knut Rodhe*, Aktiebolagsrätt, s 285.

⁸⁷ *Bert Lehrberg*, I aktiebolaget skymningsland, s 131. Lehrbergs distinktion om aktiv och passiv rättskapacitet har även tagits upp av HD i rättsfallet NJA 2005 s 44. I rättsfallet konstaterade HD att aktiebolagets fordringsansvar på grund av ett borgensåtagande inte upphör på grund av aktiebolagets upplösning.

⁸⁸ NJA 2005 s 417.

behov av ett omhändertagande av den genom likvidation. Enligt domstolen faller de tillgångar som blir kvar i bolaget efter dess upplösande normalt på aktieägarna om dessa är villiga att ta emot egendomen. HD konstaterade, med hänvisning till tidigare praxis,⁸⁹ att de intressenter som står bakom det upplösta aktiebolaget har på två sätt att göra hävdade anspråk gällande. Det första är att låta aktiebolaget träda i likvidation och återge bolaget partshabilitet. Det är upp till likvidatorn att bestämma om rättegången ska fortsätta. Det andra sättet är att om det är bolaget som i en process gör gällande ett anspråk mot tredje man kan aktiebolagets intresse tillgodoses genom att låta aktiebolagets aktieägare att förvärva fordringen och därmed driva processen vidare. I det förevarande rättsfallet hade aktiebolaget bara en aktieägare vilken kunde utnyttja möjligheten att förvärva fordran och överta bolagets talan mot dödsboet enligt RB 13 kap 7 §, därför ansågs ett beslut om likvidation som meningslöst.

4.4.1.1 Klander av konkursförvaltarens slutredovisning mm

Huvudregeln är den att ett upplöst aktiebolag saknar rättskapacitet och partshabilitet. Efter upplösningen äger aktiebolaget rättskapacitet bara i det mån det behövs för avvecklingen av aktiebolagets rättsförhållanden. Sådana omständigheter som undantagits från huvudregeln och som även använts av högsta domstolen är när det är fråga om gäldenärens möjlighet att klandra konkursförvaltarens slutredovisning och väcka skadeståndstalan mot förvaltare och rättens ombudsman.⁹⁰ Följaktligen har inte heller hinder ansetts föreligga för ett upplöst aktiebolag att föra talan mot det beslut varigenom aktiebolaget försattes i konkurs.⁹¹ Detta på grund av de rättsliga och ekonomiska verkningarna som ett beslut om bolagets försättande i konkurs kan medföra. Andra omständigheter som nämnts i rättspraxis är bland annat skadeståndstalan på grund av försumlighet vid fullgörande av uppdrag och aktiebolagets anspråk för rättegångskostnader som påbörjats innan aktiebolaget upplösts.⁹² Men sådana

⁸⁹ NJA 1999 s 237, NJA 2000 s 144.

⁹⁰ NJA 1979 s 700 – rättsfallet, som betraktats som prejudikat för framtida rättspraxis, handlar om ett aktiebolag som efter det att underskottskonkursen avslutats och aktiebolaget därmed ansetts upplöst väckte konkursgäldenären (bolaget) talan för att klandra konkursförvaltarens slutredovisning och yrka skadestånd av förvaltare och rättens ombudsman. Till skillnad från tidigare rättspraxis t.ex. NJA 1954 s 421 har HD i detta rättsfall konstaterat att upplösningen genom konkurs har en mycket långtgående verkan och innebär att en principiell upplösning av aktiebolaget som juridisk person och att bolagets förlust av rättskapacitet innefattar även åtgärder för avvecklingen av bolagets rättsförhållanden.

⁹¹ NJA 1988 s 110. Rättsfallet handlade om ett aktiebolag som överklagade konkursbeslutet innan det blev upplöst och där upplösningen sedan inträffade under pågående process.

⁹² NJA 1982 s 820 I och II. I NJA 1982 I yrkade ett aktiebolag, innan bolaget på egen begäran försattes i konkurs, om skadestånd av en advokat på grund av försumlighet som ombud i rättegången. Medan i NJA 1982 s 820 II handlade det om ett aktiebolag som hade stämt ett annat aktiebolag som efter återkallande av talen, då det senare aktiebolaget försattes i konkurs, yrkade ersättning för rättegångskostnaderna. I dessa avgöranden återkom den princip som fästes i 1979 års fall mer förtydligad men begränsades undantagsmöjligheterna.

omständigheter har inte ansetts av särskilt betydelse som sammanhänger med avvecklingen av aktiebolagets rättsförhållanden och är inte av nödvändig karaktär för ett aktiebolags upphörande.⁹³

När det gäller behörigheten att företräda bolaget har det ansetts att om konkursen inte har föregåtts av likvidation, utövas rättigheterna av den styrelse och verkställande direktör, som fanns vid konkursens början. Om konkursen föregåtts av likvidation, utövas rättigheterna av den eller de likvidatorer, som fanns vid konkursens början.⁹⁴ Om aktiebolaget försatts i konkurs sedan det trätt i likvidation har i rättspraxis ansetts att den styrelse som aktiebolaget hade före likvidationen inte vara behörig att föra talan mot konkursbeslutet.⁹⁵

Även i rättspraxis från regeringsrätten har det gjorts vissa undantag från huvudregeln nämligen när det gäller vissa rättshandlingar som bedömts vara i aktiebolagets eller motpartens intresse att tvisten prövas av domstolen efter det att det skett en formell upplösning av aktiebolaget. Denna ståndpunkt togs upp i följande fall, nämligen i RÅ 2000 ref. 41 och RÅ 2002 ref. 76.⁹⁶

I RÅ 2000 ref. 41 var frågan om aktiebolaget trots upplösningen genom konkurs skulle äga fullfölja sin talan i den skatteprocess som påbörjades genom överklagande till länsrätten av skattemyndighetens beskattningsbeslut. I målet konstaterades att en ett bifall till bolaget i sak förda talan inte skulle innebära att bolaget eller konkursboet tillfördes ytterliggare egendom men prövningen av frågan har särskilt betydelse för aktiebolagets ställföreträdaransvar. Härmed meddelade regeringsrätten att bolaget vars konkurs avslutats utan överskott under pågående skatteprocess i länsrätten ska, trots upplösning, tillerkännas partshabilitet i målet med hänsyn till den betydelse utgången i skatteprocessen kunde antas ha för de tidigare styrelseledamöterna i bolaget.

I RÅ 2002 ref. 76 var frågan om ett aktiebolag som upplöstes efter avslutad konkurs skulle vara berättigat till överprövningen i förvaltningsdomstol av påförda skatte- och avgiftstillägg. Aktiebolaget gjorde gällande att den på fastställda inkomsttaxeringen och de därpå vilande

⁹³ Bert Lehrberg, I aktiebolagets skymningsland, s163.

⁹⁴ NJA 1979 s 700.

⁹⁵ NJA 1988 s 727.

⁹⁶ Jmf RÅ 2005 not 134 – ett aktiebolag som upplöstes efter konkurs ansågs inte ha partshabilitet i mål om resning.

besluten om arbetsgivaravgifter och mervärdesskatt av skattemyndigheten var felaktiga. Till detta kom att domstolen vid prövningen av skatte- och avgiftstilläggen var tvungen att pröva även om bolaget lämnat oriktig uppgift eller inte i sin deklaration. För att bolaget skulle kunna tillförsäkras en rättssäker prövning av skatte- och avgiftstilläggen var det enligt regeringsrätten nödvändigt att även skattemyndighetens beslut i fråga om inkomsttaxeringen, arbetsgivaravgifter och mervärdesskatt skulle prövas. Regeringsrätten konstaterade att en skatteskyldig är alltid berättigad till en prövning i förvaltningsdomstol av påförd skatte- och avgiftstillägg och att bolaget, trots att det är upplöst, ska tillerkännas rättskapacitet och partshabilitet i samtliga överklagande skattemål.

Talerätt har det även i högsta domstolens rättspraxis tillerkänts ett aktiebolag, trots att bolaget har blivit upplöst efter det att konkursen avslutats med underskott. Så var fallet i domstolens avgörande i NJA 1988 s 110 i vilket HD konstaterade att på grund av de rättsliga och ekonomiska verkningar som konkursbeslutet har för konkursbolaget ansågs det befogat att få talan prövad i sak. Med hänvisningen till andra rättsfall (NJA 1979 s 700) i vilka det har tillerkänts aktiebolaget rätt att klandra konkursförvaltarens slutredovisning, uttalade HD att det inte heller skulle föreligga något hinder för ett upplöst aktiebolag att föra talan mot konkursbeslutet.

Samma ställning som i det senare rättsfallet har högsta domstolen haft även i det fallet frågan var om överklagande av ett likvidationsbeslut.⁹⁷ Det faktumet att aktiebolaget var upplöst efter det att konkursen avslutades med underskott har inte ansetts utgöra hinder mot att pröva likvidationsfrågan.

4.4.2 Överskottkonkurs

I det fallet konkursen avslutas med överskott eller efter en frivillig nedläggning ska domstolen besluta att bolaget ska träda i likvidation.⁹⁸ Detta gäller även efter en frivillig uppgörelse med borgenärerna eller när egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord har fastställs av rätten. Beslutet som sker i anslutning till konkursens avslutande gäller omedelbart. Om bolaget var före konkursen försatt i likvidation ska likvidationsförfarandet återupptas.⁹⁹ En konkurs innebär inte per automatik ett definitivt slut på aktiebolaget.

⁹⁷ NJA 1996 s 459. Ett aktiebolag försattes i konkurs sedan domstolen beslutat om likvidation.

⁹⁸ NJA 1993 s 579 I och II.

⁹⁹ ABL 25 kap 51 §.

Eftersom likvidationsförfarandet fortsätter och likvidationsbeslutet registreras i aktiebolagsregistret¹⁰⁰ återupplivas aktiebolaget som juridisk person och återupptar sin rättskapacitet och partshabilitet d.v.s. kan föra talan vid domstol.¹⁰¹ Eftersom det är en allmän domstol som beslutar om likvidation då är det rätten som även ska utse en eller flera likvidatorer som i sin tur ska sköta likvidationsförfarandet. Aktiebolaget anses upplöst när likvidatorn lagt fram slutredovisningen. Det ankommer på likvidatorn att därefter anmäla detta för registreringen i aktiebolagsregistret.

¹⁰⁰ ABL 25 kap 44 § andra stycket.

¹⁰¹ NJA 2000 s 144. Rättsfallet har även tagits upp i avsnitt **4.2**.

5. Sammanfattning och avslutande diskussioner

Syftet med denna uppsats var att redogöra och undersöka de möjligheter som ett aktiebolag har att förvärva rättigheter, åta sig skyldigheter och vara part inför domstol och andra myndigheter före och efter det att aktiebolaget blivit registrerad. Vidare skulle utredas för aktiebolagets rättskapacitet och partsbehörighet under upplösningsförfaranden och efter det att upplösningen skett.

Jag börjar med att sammanfatta reglerna som togs upp under kapitel två om aktiebolagets rättskapacitet och partshabilitet före och efter det att aktiebolaget registreras. Som huvudregel gäller det att aktiebolaget ska föras in i aktiebolagsregistret för att bli juridisk person och förvärva fullt rättskapacitet och partshabilitet. Före registreringen kan ställföreträdarna inte ingå avtal med tredje man utan att undgå personligt ansvar för uppkomna förpliktelser. Innan registreringen sker blir inte bara den som beslutat men även de som deltagit i beslutet eller åtgärden som ådrar sig ansvar. Om tredje man ingår avtal med bolaget före registreringen kan denne träda ifrån avtalet under förutsättningen att han var i god tro annars är han bundet av avtalet om bolaget bildas i enlighet med reglerna i aktiebolagslagen. Efter registreringen ansvarar aktiebolaget ensam för uppkommande förpliktelser och bara i undantagsfall kan bolagets ställföreträdare ådra sig personligt ansvar för dess skulder.

Regeln om personligt ansvar före registreringen har av lagstiftaren skapats för att sätta press på alla de som handlar under aktiebolagets bildning att inte sätta igång med bolagets verksamhet före registreringen eller i så fall påskynda registreringsförfarandet. Men regeln är uppmjukad på det sättet att eventuella förpliktelser som vidtas före registreringen på bolagets vägnar och registreringen sedermera sker så övergår ansvaret för förpliktelsen på bolaget om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller om den har tillkommit efter bolagets bildande. Detta har motiverats med det faktumet att bolagets företrädare behöver vidta vissa åtgärder under bildandet av aktiebolaget fram till registreringen. Idag är tidsfristen enligt aktiebolagslagen sex månader för att registrera ett aktiebolag men det är visserligen upp till stiftarna själva att tidsfristen mellan stiftelseurkundens undertecknande och registreringen att bli så kort som möjligt.

Under kapitel tre gick jag igenom de regler som finns angående aktiebolagets upplösning och de olika formerna av upplösningar. Huvudregeln är den att aktiebolaget förlorar sin

rättskapacitet och partshabilitet i och med upplösningen vilket medför att under upplösningsförfarandet kvarstår aktiebolaget som rättssubjekt med bibehållen rättskapacitet. Under upplösningen begränsas aktiebolagets rättskapacitet på så sätt att alla vidtagna åtgärder måste vara ett steg i aktiebolagets avveckling.

Upplösningen genom fusion innebär inga problem när det gäller frågan om rättskapacitet eftersom aktiebolagets tillgångar och skulder övergår till ett annat aktiebolag som kan göras gällande av respektive mot detta. Även under likvidation är aktiebolaget fortfarande ett rättssubjekt som kan åta sig skyldigheter och vara part inför domstol eller föra talan mot tredje man. Under likvidation är det likvidatorn som träder i styrelsens och VD:s ställe och har befogenhet att genomföra likvidationen samt avveckla bolaget så skyndsamt som möjligt. Stämmans funktion under likvidationsförfarandet begränsas på så sätt att stämman får fatta beslut om ökningen av aktiekapitalet bara som ett led i likvidationsförfarandet.

Under konkurs finns bolaget kvar och företräds av den styrelse och VD som fanns vid konkursens början men bolaget och dess företrädare får inte råda över det egendom som hör till konkursboet och får inte heller åta sig förbindelser som kan göras gällande i konkursen. Regeln är till för att skydda borgenärerna så att gäldenären inte driver en process som skulle skada dem (borgenärerna). Efter konkursbeslutet är det bara konkursboet som ny rättssubjekt och som företräds av konkursförvaltaren som råder över egendomen och har vissa processuella rättigheter. Om det pågår process mellan gäldenären och tredje man kan konkursboet överta bolagets talan och fortsätta processen. Att konkursförvaltaren bedömer lönsamheten vid ett eventuellt inträde i processen innebär inte att denne är skyldig att träda i processen. Vid konkursboets underlåtenhet att överta bolagets talan har bolagets förutvarande ställföreträdare möjlighet att fortsätta processen. Bolaget kan välja att överlåta en tvistig fordran t.ex. till en aktieägare vilken blir part i målet och kan fortsätta processen. Konkursbolaget har partsbehörighet även i det fallet som frågan rör en tvistig fordran som inte tillkommer konkursboet t.ex. i det fallet konkursförvaltaren har gjort en avståendeförklaring. Även i det fallet konkursbolaget inte går med en förlikning som konkursförvaltaren förslagit kan konkursbolaget själv utföra tvisten men bara under förutsättningen att denne ställer säkerhet för vad som bjudits genom förlikningen. Så blir fallet om bolaget anser att egendomen har ett bättre värde än förlikningsbudet.

I kapitel fyra har behandlats frågan huruvida aktiebolaget äger rättskapacitet och därmed partshabilitet efter det att upplösningen skett. Efter upplösningen genom fusion förlorar det upplösta bolaget rättskapacitet men det är övertagande aktiebolaget som nytt rättssubjekt som blir part i en fortsatt eller ny process.

Aktiebolaget anses upplöst efter likvidation när likvidatorn lagt fram slutredovisningen. I och med upplösningen saknar aktiebolaget rättskapacitet och partshabilitet. Visserligen finns det även möjlighet för aktiebolaget att återuppstå som rättssubjekt och fortsätta likvidationen. Så är fallet om det fortfarande finns kvar tillgångar som ska skiftas eller om talan väcks mot bolaget. Om så är fallet ska likvidatorn anmäla den fortsatta likvidationen för registreringen i aktiebolagsregistret vilket medför att bolaget återupptar sin rätt att vara part i rättegången. Även bolagsstämman har möjlighet att under likvidation besluta att bolagets verksamhet återupptas och bolaget återupptar härmed full rättskapacitet och partshabilitet.

Ett aktiebolag i konkurs anses upplöst när konkursen avslutas med underskott. Efter upplösningen genom konkurs är huvudregeln att aktiebolaget saknar rättskapacitet och partshabilitet. Av denna huvudregel finns det vissa undantag. Om konkursen avslutas utan överskott men det finns fortfarande tillgångar som inte omfattas av konkursen kan en allmän domstol på ansökan av den som berörs (tredje man) besluta att bolaget ska träda i likvidation. Detta medför att aktiebolaget har samma rättskapacitet och partshabilitet som under likvidationsförfarandet. Vad som ansetts vara en sådan tillgång har i rättspraxis konstaterats att det ska vara fråga om en fordran som inte framstår som ogrundat och att det ska vara av sådant slag och värde att det finns behov av ett omhändertagande genom likvidation. Av detta följer att tredje man kan väcka talan mot ett upplöst aktiebolag bara genom en ansökan hos rätten att bolaget försätts i likvidation.

Ett annat sätt för ett upplöst aktiebolag att återuppta sin rättskapacitet är att låta aktiebolagets aktieägare att förvärva fordringen vilka därmed kan driva processen vidare. På grund av de rättsliga och ekonomiska verkningar som ett beslut om bolagets försättande i konkurs kan medföra har det ansetts lämpligt att göra undantag från huvudregeln även i det fallet talan väcks mot ett konkurs- eller likvidationsbeslut eller klandra konkursförvaltarens slutredovisning. Trots upplösningen har aktiebolaget tillerkänts partshabilitet på grund av betydelsen som utgången av processen kunde antas ha för tidigare styrelseledamöter i bolaget.

En annan möjlighet för aktiebolaget att återuppta sin rättskapacitet är när konkursen avslutas med överskott eller läggs ned efter frivilligt uppgörelse. Det är domstolen som i sådana fall ska besluta om likvidation. Under likvidation ankommer det på likvidatorn att företräda aktiebolaget utåt. Likvidationsförfarandet ska återupptas även i det fallet bolaget var i likvidation när det försattes i konkurs. Detta medför att aktiebolaget återupplivas som juridisk person och äger härmed rättskapacitet och därmed vara par i en domstol.

Avslutningsvis kan man konstatera att upplösningen inte medför ett fullständigt slut för aktiebolaget. Som det redan konstaterats kan ett upplöst aktiebolag äga eller återuppta sin rättskapacitet och partshabilitet antingen efter en upplösning genom fusion, likvidation eller konkurs. Men efter upplösningen kan aktiebolagets ställföreträdare alltid göra en invändning mot tredje mans talan att aktiebolaget inte längre existerar som rättssubjekt och kan inte heller vara part i en eventuell rättegång.

6. Litteratur- och källförteckningen

Litteratur:

Carl Hemström	Bolagens rättsliga ställning, sjätte upplagan, Stockholm 2005.
Bert Lehrberg	I aktiebolagets skymningsland, Göteborg 1990.
Håkan Nial & Svante Johansson	Svensk associationsrätt i huvuddrag, sjätte upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 1995.
Knut Rodhe	Aktiebolagsrätt, 20:e upplagan, Stockholm 2005.
Lars Heuman	Specialprocess, femte upplagan, Stockholm 2000.
Lars Welamson & Mikael Mellqvist	Konkurs, tionde upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2003.
Martin Smiciklas	Bolag föreningar och stiftelser, Lund 1999.
Mikael Edström, Björn Lundén & Ulf Svensson	Konkurs & ackord, första upplagan, 1999.
Ola Åhman	Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten, Göteborg 1997.
Per Olof Ekelöf	Rättegång, första häftet, 8:e upplagan, Stockholm 1996.
Per Olof Ekelöf	Rättegång, andra häftet, 8:e upplagan, Stockholm 1996.
Åke Malmström & Anders Agell	Civilrätt, 18:e upplagan, Liber Ekonomi, Malmö 2003.

Lagar och offentligt tryck:

SFS 2005:551	Aktiebolagslag
SFS 1987:672	Konkurslag
SFS 1942:740	Rättegångsbalken
Prop. 2004/05:85	Regeringen proposition till ny aktiebolagslag
Prop. 2000/01:150	Regeringens proposition om likvidation av aktiebolag mm.
Prop. 1986/87:90	Regeringens proposition till ny konkurslag
SOU 1993:36	Likvidation av aktiebolag
SOU 2001:1	En ny aktiebolagslag

Rättsfallsregistret:

Högsta domstolen

NJA 1954 s 421

NJA 1979 s 700

NJA 1982 s 820 I

NJA 1982 s 820 II

NJA 1983 s 563

NJA 1985 s 836

NJA 1988 s 110

NJA 1988 s 727

NJA 1992 s 518

NJA 1993 s 579 I

NJA 1993 s 579 II

NJA 1996 s 46

NJA 1996 s 459

NJA 1998 s 343

NJA 1999s 237

NJA 2000 s 144

NJA 2002 s 112

NJA 2004 s 836

NJA 2005 s 44

NJA 2005 s 167

NJA 2005 s 417

Regeringsrätten

RÅ 1999 ref. 34

RÅ 2000 ref. 41

RÅ 2002 ref. 76

RÅ 2002 ref. 82

RÅ 2005 not 134

Övriga källor:

www.rattsbanken.se

www.regeringen.se

www.bolagsverket.se

www.skv.se